

► **Specifické rysy
ukrajinských
pohádek.**

Postavy, zápletky, formální
prvky

Specifické rysy ukrajinské pohádky

- Prostředky alegorie (zvířata ztělesňují život a chování člověka);
- Základem je příběh ze skutečného života Ukrajinců;
- Absence podrobného popisu vzhledu (což je často rysem jakékoliv pohádky);
- přítomnost mytologických bytostí;
- Specifické zobrazení ženy/muže;
- Obřady v pohádkách (používání národních symbolů a zvyků);
- Použití čísel s magickým významem (3, 7, 9, 12), hlava draka (1, 3, 12), opakování události (třikrát) atd.
- Používání rčení, přísloví, hádanek.

Местке Царство

КАЗКИ ПРО МЕРЦІВ,
УПИРІВ, ПРИВИДІВ

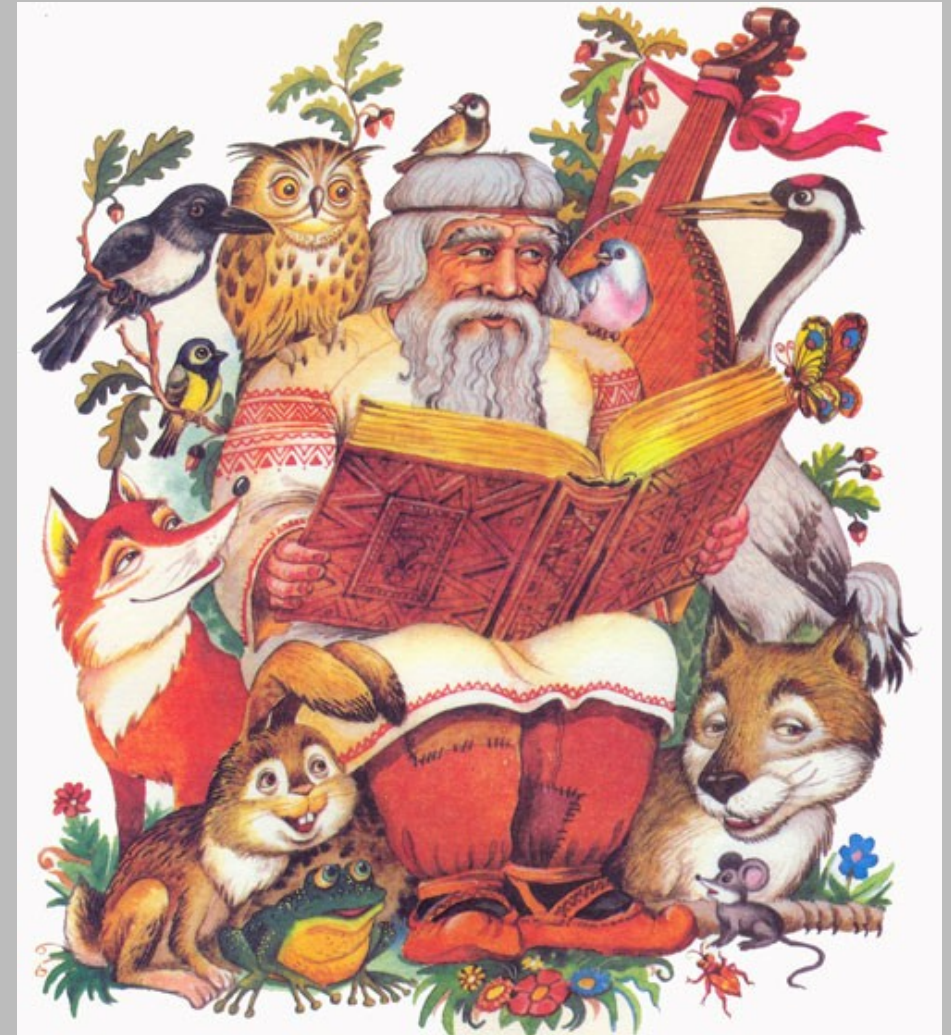
Znaky, které odlišují ukrajinskou lidovou pohádku od řady východoslovanských pohádek

- Absence jasných hranic mezi jednotlivými žánry - spřízněnost pohádky s legendou, lidovými vyprávěními, baladami a lyrickou poezií, kterou lze vysledovat na úrovni syžetů.
- Cyklus o Kristově putování ----- putování v ukrajinských pohádkách – putování mrtvého ženicha (Мандрівки жениха-мерця).
- Obrazy: dívka, kozák, Matka Boží, čert, lesní víla – Mavka, mořská panna atd.
- Stylistické: konstantní epitety, oslovení, přání, prokletí, časté použití deminutiv.

Syžet

- **Pohádky o zvířatech**
- Ukrajinské ~ 336 různých syžetů
- Ruské ~ 119
- Běloruské ~ 87
- Z toho 217 ukrajinských syžetů nemá obdoby, to znamená, že jsou vlastní pouze ukrajinské ústní tradici.

Syžet

- **Kouzelné pohádky**
- Ukrajinské ~ 187 syžetů
- Ruské a běloruské dohromady ~ 192
- Ale 50 ukrajinských syžetů nemá žádnou shodu s ruskou a běloruskou lidovou tradicí
- I když počet samotných hrdinských syžetů je u Ukrajinců menší. Je to dáno paralelizací hrdinské postavy s postavou sociální (hrdina z každodenního života).
- Pro Ukrajince je typická symbióza hrdinského a komického principů.

Syžet

- **Pohádky z každodenního života**
- Ruské a běloruské pohádkové tradice jsou neznámé
- V ukrajinské pohádkové tradici ~ 247 typů syžetů
- Cykly o dívce (ženě) a lupičích, výběr ženicha, o pánovi a dělníkovi atd.
- Syžety o líných, nevěrných, tvrdohlavých manželkách jsou méně typické pro ukrajinské pohádky.
- Někdy dochází k obrácení rolí mužů a žen (významná role žen v kultuře Ukrajinců).

Známky národního ducha Ukrajinců

- Láska k půdě (touha získat status bohatého pána), úkoly – etapy zemědělských prací atd.
- Úkoly – prostřednictvím tradičních řemesel Ukrajinců – vyšívání, tkaní, sekání trávy/obílí, prodej soli (чумацтво) atd.
- Vztah postavy k osobám vyššího společenského postavení – sedlák – car/pán.
- Dodržování pravidel pohostinnosti

Známky národního ducha Ukrajinců

- Náboženská znaky
- Spojení křesťanského a pohanského
- Prosba o pomoc Boha nebo Ducha svatého,
- Postavení domu za sedm dní
- Mlácení obilí Bohem nebo Duchem svatým
- Postavy – smrt, čert, Duch svatý atd.
- Národní znak – ideál rodiny s významnou rolí ženy-matky (matka poradí, ukáže cestu, pomůže při výběru manželky/manžela atd.).

Prvky lidových pověr

- Žába poslaná čarodějnici nebo d'áblem je příčinou hrdinčiny nemoci
- Mák je ochránce před zlými duchy
- Vyšívaný ručník je identifikátor hrdiny a kouzelný prostředek, který pomáhá se zbavit kletby

Zobrazení oblečení postav

- Vyšivaná košile, šátek, zapaska (široký pásek), plášť, kožich, červené boty atd.
- Přítomnost tradičních ukrajinských pokrmů
- вареники, галушки, борщ, паляниці

Postavy

- Mýtologické postavy procházejí transformací /změna vzhledu a povahy/
- Komické zobrazení postav, použití ukrajinských humorných výrazů, situací apod.:
- Drak je tak rozzlobený, že se mu pěna z úst valí // Змії такий сердитий, що "піна з рота котиться"
- Dům zlé čarodějnice /Baby Jagy/ je na kuřecí noze, podepřený rákosím
- Transformace postav:
- Drak - Koščij – čert // Змії – Кошій – чорт
- Jaga – čarodějnice – Bída // Яга – відьма – Біда
- Loupežník – zbojník (опришок) // Розбійник – опришок

Postavy

- Dobrotvůrci – projev národní identity prostřednictvím jmen – spojení slov v jedno, což je rys ukrajinské antroponymie (přezdívky kozáků) – Vernydub / Вернидуб (ten, co převrhává duby i s kořeny), Krutyvus / Крутивус (ten, co namotává na knír, v ukrajinštině *намотати на вус* – *zapsat si za uši*, očividně známka chytrosti, bystrosti), Vernyhora / Вернигора (ten, co převrhává hory).
- Zvířecí postavy. Zvláštností je absence jmen u zvířat
- Běžný obraz vola a býčka
- Liška – mužský protějšek – Lišák Mykyta (komický charakter, protože je smolař)

Hlavní postava

- Kozák-bohatýr,
- Bratrství // velké přátelství s pomocnými postavami,
- Komické prvky
- Vlastní jména: Kotyhoroško, Sučenko (bohatýr se schopností se proměňovat ve zvířata), Sukeyvč, Medvedjuk.
- Bídny hrdina s vysokými morálními kvalitami.
- Pracovitost
- Postava ženy - známky, které jsou vlastní obyčejné venkovské dívky. Fyzická krása – vysoká postava, černooká s černým obočím, s dlouhými copánky a podobně. Vysoké morální hodnoty – lidskost a věrnost. Vrozená chytrost, pracovitost. Věrná společnice hrdiny, dobrá hospodyňka, moudrá poradkyně.
- Obrazem starší ženy je nevrlá baba, která dokáže svým vtipem a vynalézavostí přelstít čerta.

Přítomnost postav jiné národnosti

- Moskal, Žid a Cikán
- Cikán má pozitivní konotaci. Sympatie k hrdinově chudobě, vnímání jeho podvodu jako žertů a vymyšlených vtipů.
- Žid (v ukrajinštině жид – negativní, národnost єврей) – podvodník, který ukradne hrdinovi darované kouzelné předměty, prodá nekvalitní vodku atd. Obraz hlupáka může zobrazovat i Žid.
- Rus (negativní – Moskal) – podvodník a lhář („Moskal když neukradne, tak se mu dýchá těžce“ // “Москаль як не вкраде, то йому й дихать важко”).

Umělecko-vyjadřovací prostředky

- Epiteta jsou přeneseny z písňového folklóru – zelený háj, čisté pole („za bystrými potoky, za strmými horami“ atd.).
- Srovnání:
  - srovnání hrdiny s nebeskými tělesy - krásná panna jako slunce
  - srovnání se zástupci fauny – synové jako sokolové
  - bezvýznamná přirovnání (z každodenních hovorových výrazů) – самісінька, як палець // sama jako prst; дочка, як маківочка // dcera, jako maková hlavička.
- Humor - přítomnost lidových přání, pozdravů, prokletí s obrazy mytologického charakteru, organicky kombinovaných s komickými prvky a anekdotami. Typický humor postav kozáků.
- Oslovení: Кумонько-голубонько (kmotro, holubičko); Сини мої, соколи мої (synové, sokolové moji); Дівчино-рибонько (děvče, rybičko).

- Sama sobě princeznou – dědictví po mateřské linii
- Ukrajinská Popelka – Dědova dcera («Дідова дочка») – vítězství proti zlé maceše a její líné dceři.

Závěr

Další zajímavosti o ukrajinské pohádce

Unikátní postavy

- Дівка-семилітка / Sedmiletá dívka je dítě, které ve svých 7 letech zachraňuje otce před zkrachováním, vyřešením extrémně obtížných hádanek pana.
- Пан Коцький / Pan Kockyj je starý kocour, kterého majitel vzal do lesa, aby tam umřel, ale místo toho se mazaný kocour dobře usadil, oklamal všechna lesní zvířata a vzal si za manželku i lišku.

Unikátní postavy

- Залізноноса Баба / Železonosná Baba, čertova matka, strašná čarodějnice se železným nosem – tak velkým, že sahá až na podlahu
- Кобиляча Голова/ Kobylí hlava – má schopnost létat a může odměnit hrdinu za pracovitost obrovským pokladem, nebo sníst ho za lenost.
- Івасик-Телесик / Ivasyk-Telesyk, chlapec, který utekl před hadem na křídlech labutě.
- Котигорошко / Kotyhoroško, který se s drakem vypořádal po svém – jednou ranou obrovského palcátu (tradiční ukrajinská zbraň – булава).
- Видимо-Невидимо / Viditelně Neviditelný – neviditelný kouzelný pomocník, který pomáhá chudému muži poučit krutého pána.
- Ох / Och – postava ze stejnojmenné pohádky, malý, zelený, velmi inteligentní mužiček, obdařený magickou mocí. Je to učitel, který si bere do učení chlapce, z něhož pomocí velmi tvrdých (dokonce krutých) metod dělá tak mocného čaroděje, jako je on sám.

